

Sabah gazetesinden Berrin Karakaş, son yılların en sıradışı entelektüel isimlerinden Düçane Cündioğlu ile bir röportaj yaptı. Biz de bu ilginç röportajı sizlerle paylaşıyoruz.

Müslüman elitler güç ve iktidara tapınıyor

Bir huzursuz adam Düçane Cündioğlu, 12 yıldır Yeni Şafak gazetesinde Aristoteles'ten Şems'e, Karl Marx'tan Albrecht Dürer'e düşünürler hakkında yazılar yazıyor. Sivri söylemi, kapitalizm düşmanlığı, yalnızlık hevesiyle hayli enteresan bir 'Müslüman' olan Cündioğlu'yla konuştuk.

Çengelköy'ün tepelerinde, kendi halinde, beş katlı bir apartmanın en üst katında yaşıyor Cündioğlu. Pek sade, pek kendi halinde salonu, şahane bir seyir terası var evin; bütün Boğaz göz önünde. Böyle sade bir apartmandan böyle bir manzara beklemiyor insan. Cündioğlu, kendini keşfetmek yolunda yazdıklarını okurlarıyla 80'lerden beri paylaşıyor. Yeni Şafak'taki köşe yazılarının haricinde, Cenab-ı Aşk'a dair, Daire'ye dair, Cemil Meriç'e dair, Mehmet Akif'e dair gibi incelemeleri, Anlam'ın Tarihi, Arasokakların Tarihi gibi derin başlıklı kitapları var. Onca kallavi yazıya, araştırmaya rağmen, şimdiye kadar okurlarından gördüğü en güçlü tepkiyi, önce MÜSİAD eski Başkanı Erol Yazar'a karşı yaptığı "Bir Lokma Bir Hırka" savunusu, ardından da Elif Şafak'ın Aşk'ına karşı yazdığı eleştirilerle alması Cündioğlu'nu da şaşırtmış bayağı. Şaşıracak bir şey yok oysa. Keza kendi tabiriyle, Düçane Cündioğlu artık agorada. Bezirgânların açtıkları tezgâhlara tekme atmak için çarşıda... Cündioğlu'nun bir de hocalık tarafı var. Kendisini mürit kıvamında seven öğrencilerine, Taksim Atatürk Kitaplığı'nda 'Mantık Atölyesi' başlığıyla 10 yıldır mantık ve felsefe dersleri veriyor. Artık Tarık Zafer Tunaya'da devam edecek derslerin yeni başlığı 'Metafizik Soruşturmalar'. Bizim küçük Düçane Cündioğlu soruşturmamıza geçmeden önce, Düçane isminin anlamına dair aydınlansak... Cündioğlu kütüphanesinden babasına ait eski bir Kur'an tefsiri getirip açıyor kapağını: "Bunu ilk kez siz göreceksiniz," diyor. Tefsirin kapağının içine, "Düçane'nin adı sayfa 193'te," diye bir not düşmüş babası. Sayfada Hz Muhammed'le birlikte savaşan Ebu Düçane'nin, peygamberi korumak için bedenini nasıl siper ettiği yazıyor. Cündioğlu'nun babası da gözyaşları içinde okuduğu satırlardan sonra, bir oğlu olursa ismini Düçane koymaya karar veriyor. Ca, Arapça can demek, dü, iki. Babanın yorumuyla Düçane, iki can; hem madde, hem mana; hem dünya, hem ahiret...

- Sizce İslam dünyasının en büyük yetersizliği nedir?

- Düşünmeyi unutmaları. Düşünmeyen bir dünyanın mensuplarıyız artık. İmparatorluğu kaybedeceklerini anladıktan sonra Müslüman elitlerin en büyük zaafı huzura, güç ve iktidara tapınmak oldu. Bu bir tür Hristiyanlaşmaydı. Vatikanlaşma! Göklerin melekutunun senin olmasını istiyorsan yeryüzünün melekutunu da ele geçireceksin! Nefesin İsrail'in sûrunda, elin nükleer bombaların düğmesinde olacak. Hem İrem bağları, hem Adn cennetleri... İnanınız, hiçbir tefeci bu kadar faiz vermez!

- Çare nedir sizce?

- Hüzün! Sadece hüzün. Hüzünü olmayanın dindarlığından kuşku duyarım. Hüzünden mahrum insan yüreği dindarlaşamaz çünkü. Neşe biraz da ahmaklara mahsus. "Bir tek bilgelerin, yaşlıların ve çocukların neşelenmeye hakkı vardır," der Tarkovski. Benim bütün ıstırabım gaflet mekanizmasının yanında yer alan boğucu dindarlık... Hiç tereddüt edilmemeli: Yoksulları sevmeyen, yoksullarla arasına mesafe koyan, mescit kapısında markalı ayakkabı saymayı adamlık zanneden dinî establishment yerle bir edilmeli!

- Mescitte ayakkabı markası mı sayıyorlar?

- MÜSİAD eski başkanı teker teker saymış, ardından da "Bir lokma bir hırka felsefesi bize yutturulan zokadır," demişti.

- O dönemki yazılarınızdan birinde "Müstakbel iş adamlarının kopmak istediği bir bütün"den bahsediyorsunuz. Hangi bütün?

- Daha büyük bir bütünden! Büyük akıntıya dahil olmak için o akıntının yanına kadar kendilerini getiren çaydan, yani asıl kimliklerinden, asli duyarlılıklarından kopmak... Bu, Fifth Avenue'de yürüyebilmek için Fatih Çarşamba'dan kaçmaya benziyor. Büyük Pazar için küçük pazarı bırakıyorlar.

- İstanbul'un Müslüman seçkinleri, sizin tabirinizle köylü İslamın bir örneği olarak Nöri Gantar'ı kabulleniyorlar mı artık?

- Burjuvaziye aşağılayacak bir aristokrasimiz yok. Babalarının gecekonducularını beş katlı apartmanlara dönüştürenler, köklerini unutmış görünüyorlar. Vehbi Koç'la Sakıp Sabancı'nın Türkçelerini hatırlayınız, ya da mesela Aydın Doğan'ın Türkçesine dikkat ediniz. Nöri Gantar'lara nispetle Timur'lar ve Tijen'ler azınlıkta değildir, azınlıktır.

- 'Son Osmanlı' Ertuğrul Osman'ın cenazesini nasıl yorumluyorsunuz?

- Cumhuriyet taşrasının bir Osmanlı hayaline ihtiyacı vardı, ama artık yok. Çünkü taşra veliaht olarak kendisini görüyor; hem de Millet Meclisi'nin "şahs-ı manevîsinde mündemiç" bir hak olarak... Bence, cenaze merasiminin -zannedilenin aksine- geçmesinin sebebi bu!

- Cemil Meriç'in Osmanlısı ile sizin Osmanlınız arasında nasıl farklar var?

- Cemil Meriç'in kılıcından kelleler damlayan Osmanlı'sı savaşıyor, seviyor ve şiir söylüyor. Benim Osmanlım ise sadece düşünüyor. Bilinmeyen Osmanlı, düşünen Osmanlı'dır!

İLK YAZILARIM CEZAEVİNDEN

- Düşünmeye ne zaman başladınız?

- 12 Eylül öncesinde, 1978'de, siyasi olaylar sebebiyle henüz 16 yaşındayken cezaevine girdim. Toplam dört yıla yakın cezaevinde kaldım. Türk milliyetçisiydim. Siyasi kavgalara karıştığım için okuldan sürüldüm. Namaz kılmayı, Kur'an'ı okumayı öğrenişim hep cezaevi yıllarına rastlar.

- İdeolojik bir savaş için 16 yaş erken değil mi?

- Kurtarılması gereken bir vatan olduğu söylenmişti, biz de vatani kurtarmaya çalıştık. Neticede koca bir ülkenin çocukları helak oldu.

- Cezaevinde neler oldu peki ?

- Kocaman adamların arasında bulmuştum kendimi, bir İstanbul çocuğu olarak. Şiddetle, kavgayla hiç alakası olmayan, hayatı bisiklete binmekten, Kuzguncuk, Beylerbeyi, Çengelköy, Salacak sahillerinde denize girip midye toplamaktan ibaret bir çocuk... Cezaevinde Anadolu delikanlılarının içinde fazla naif görünmemek için, "Kardeşim kapıyı kapar mısın?" demek yerine, "Gardaş gapıyı gapa!" demeye çalıştığımı hatırlarım.

- İlk yazılarınız cezaevindeyken yayımlandı değil mi?

- Evet, Hergün gazetesinde, 'Taş Medreseden Mektuplar' adıyla. İlk yazımın başlığı ise "Savaşımız vurguncu düzene!" idi. Nereden bileyim, meğer teşkilat yasaklamış bu sloganı! Yazının içinde bir hadis vardı: "İşçinin alınteri kurumadan veriniz". Hergün gazetesi yazımın başlığını hemen bu hadisla değiştirdi. Matbuatta sağcılığın sığılığıyla ilk karşılaşmam böyle oldu. O zaman da ruhum ortalarda gezinmeye yatkın değildi, şimdi de. Ben uçlarda dolaşmayı severim. Ufuklarda...

İSLAMI SEÇEN ÜNLÜLER MODASI

- O dönemde milliyetçilerin İslam vurgusu bu denli belirgin miydi?

- O zamanlar biz bu dini söylem artışını MHP'nin MSP'yle olan siyasi rekabetine bağlıyorduk.

Oysa yıllar sonra, gittikçe artan bu dini rengin Yeşil Kuşak Projesi'nin gereklerinden olduğunu fark ettik. Türk-İslam davasının İslam kısmındaki vurgu artışı, Afganistan savaşıyla patlak veren Sovyetlerin çökertilme operasyonu ile başlamış, 12 Eylül'den sonra da devam etmişti. 1978'de Ziya-ül-Hak, 1979'da İmam Humeyni, 1980'de Hacı Kenan Evren. 1983'den itibaren Özal'lı yıllar.

- Bir yazınızda Evren'i Hacı Paşa diye anlatmışsınız uzun uzun.

- O yıllarda İslam'ı seçen ünlüler modası vardı; ayda ezan sesi duyan astronotlar, bal peteğinde Allah celâli... Barış Manço bile koca bir ağaçta besmele bulmuştu. Roger Garaudy, Cat Stevens gibi ünlüler peş peşe Müslüman oluyordu. Başörtüsünün yaygınlaşması da o yıllara rastlar. Bu gelişmelerin tamamı yukarıdan aşağıya belirleniyordu. Oysa işin içine tanrısal hidayet kadar, siyasi güçlerin inayeti de karışmıştı.

CÜBBELİ AHMET İLE AYŞE ARMAN

- Yazılarınızda bahsettiğiniz sizin mahalle nasıl bir mahalle?

- Mahalle kavramı, mahalle kavgasından mülhem. Türkiye'deki kavga, en nihayet mahalle kavgası olarak adlandırılıyor. Aynı semtler ama farklı mahalledeler. Ben bir gerçekliğe tekabül eden bir 'biz' duygusunu kaybedeli çok oldu. Gerçi hep bir 'biz'i varsayarak düşündüm, hâlâ da öyle yapıyorum, hayal ediyorum ama hakikatte böyle bir 'biz' var mı, gerçekte hiç önemsemiyorum.

- Mahalleniz Ahmet Arsan'ın mahallesiyse aynı mahalle mi?

- Bir yönüyle evet, bir yönüyle hayır! 30 yıldır fiilen hiçbir gruba angaje olmadım. Arsan'ın dolaştığı sokakların abileriyle çok kavga ettim. Çoğunun sloganı vardı, çıkarı vardı, ama fikri yoktu. On kişi bir araya gelse, uzak durdum, çünkü Türkiye'de bu tür gruplaşmaları bizzat devlet babanın teşvik ettiğine inandım. Mahalledeki çetelerin hiçbirisi doğal, kendiliğinden, masum gruplaşmaların ürünü değildi. Düşünmek, insanı insana unutturacak akıntılara karşı durmak demektir. Hiçbir inancın, hiçbir fikrin, insana insanı unutturmasına izin verilemez!

- İslam'ın sol hareketlerle ilişkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Ne yazık ki 20. yüzyılın vicdanı İslamcılar değildi, sosyalistlerdi. Müesses nizamın, yani kapitalizmin karşısında insanın öz değerlerine atıf yapanlar, itiraz haklarını kullananlar gerçekte onlardı. Sosyalizm iktisadi, siyasi, toplumsal bir projeydi ve burası işin felsefi kısmıydı. Asıl değerli olan o ütopyik, hayalci taraflarıydı, gerçeğe tekme atan tarafları. Ama ne yaptılar? İki adım sonra gerçeğe uzlaştılar. Gücü seçtiler. İktidarı. İslamcılar için de aynı şey geçerli. İslam dünyası iktidarı kaybettiğini düşünüyor ve ne yapıp edip o gücü yeniden kazanmaya çalışıyor. İktidar mücadelesinin olduğu yerde irfan mücadelesi olmaz. Devir, küçük cihadçıların devri. Tadını çıkarsın keratlar, belki bir gün sıra büyük cihada da gelir! Büyük cihada, yani insanın başkalarıyla değil, kendisiyle meşguliyetine...

- "İslamcılara lazım olan bir Sokrates" diye entry girmişler sizin için bir sözlükte. Var mı böyle bir Sokrates tarafınız?

- Sokrates'in gudubet bir eşi vardı, onun dırdırlarından kurtulmak için hep evden kaçmak zorundaydı zavallı. Bense sadece kendimleyim. Kendimce bu toprakların vicdanı olmaya çalışıyorum. Düşünen bir vicdan! Bu toprakların çocuklarına bu toprakların kendi sesini duyurmaya çalışıyorum. Çağdaş bilince kendi köklerini gösteriyorum. Hiçbir güce angaje olmadan, bütün öfkemle ve bütün huysuzluğumla, ısrarla düşünmeye devam ediyorum. İsrarla nöbet yerinde bekliyorum. Ancak ben şehrin surlarını koruyorum, bir mahallenin sınırlarını değil!

- Elif Şafak'ın Aşk kitabını niye bu kadar sert eleştirdiniz?

- Bir sanatçının eleştirisi yoktu o yazılarda. Ben sadece Türkçe özlü bir ev kadınının içinde yer aldığı bir mühendislik projesine yönelttim oklarımı. Bunlar, gerçekte maliyecilerin ilgisini çekeceği türden metinler, edebiyat tarihçilerinin değil. Edebi değil, ticari değerleri var. Sanat değil çünkü, sanatımsı. Yüksek sanatla hiçbir alakası yok!

- Belki de yüksek sanat diye bir derdi yoktur Elif Şafak'ın.

- Yok. Dolayısıyla bizi daha fazla ilgilendiren bir tarafı da yok.

- Bir yazınızda jet-ski'li Cübbeli Ahmet'le türbanlı Ayşe Arman görüntüsünün birbirlerini tamamladığını ifade ediyordunuz. Nasıl bir tamamlama bu?

- Cübbeli'nin görüntüsü dişil, Arman'ın görüntüsü ise eril. Şayet taraflardan biri eksik olsaydı, tablo tamamlanmamış olurdu.

Ertelenmiş cinsellik, başörtüsü meselesinden daha vahim

- Dindarlığın kadınlara erkeklerden daha çok yakıştığını söylüyorsunuz. Bunu biraz açabilir misiniz?

- Gerçeğin bir diğer adı ratio, yani akıl. Kadınların ratio ile irtibatı erkeklerden farklı. Kadında doğa ve yaşam, erkeğe nispetle daha belirleyicidir. Kadın erkeğin yaptıklarını yapmaya, yani erkekleşmeye karar verdiğinde, erkeğin yapamadıklarını yapabilen tarafını kaybetti. Akıllı olan kanat çırpamaz. İrfan, insanın akıldan ve gerçekten vazgeçip kanatlanmayı seçmesi demektir. Kadının mutluluğu, uçabilme yetisinde saklıydı. Gerçeğe ve akla tekme atabilme becerisinde. Oysa şimdi kadın akıllandı, erkeğe ezdirmem kendimi diyor. Ama mutsuz!

ŞÖVALYELİK ESKİDENDİ

- Her kadında bir erkeğin, her erkekte de bir kadının bulunduğunu yazarken erkeklerle kadını nasıl bu kadar kolay ayırabiliyorsunuz?

- Kadını biyolojik açıdan ayıran doğa, sosyolojik açıdan ayırırsa toplum! Bense kadın-erkek ayrımının üçüncü tarafıyla, yani felsefi yönüyle ilgileniyorum: kadının özüyle... Eskiden kadınların rakipleri yine kadınlardı, bugünse erkekler! Modernlik, asıl, kadınlığın özüne zarar verdi.

- Cinsellik ve müstehcenlik İslam'da değil, Hristiyanlık'ta tabudur diyorsunuz, öyleyse neden bu kadar namus cinayetiyle karşılaşılıyor?

- Namus cinayetlerinin temelinde cinsiyet değil, mülkiyet sorunu vardır. Modernleştikçe, yani mülkiyetin yeni formlarıyla tanıştıkça 'cinayet' (suç) teknikleri de değişiyor. Modern erkek artık kadını için canını tehlikeye atmaz, onun için ölmez. Şövalyelik eskidendi. Bir buseyle uyandırılabilir kızlar yok olunca, beyaz atlı prensler de tarihe karıştı.

- Bu dönüşümde, sizin tabirinizle 'geciktirilmiş cinselliğin' payı da var mı?

- Elbette. Mesela kızlarımın biri 20, diğeri 21 yaşında. Bir sürpriz olmadığı takdirde 27-28 yaşından evvel evlenemeyecekler. Çevremde böyle 30 yaşına kadar cinselliklerini erteleyen binlerce insan var! Sebebi ne olursa olsun bu erteleme ruhi ve manevi bir bedeli var ve kolay kolay kapanmayacak derin yaraları, derin acıları...

- Evlilik şart mı cinsel ilişki için?

- Mesele cinsel serbestlikle üstesinden gelinecek denli basit değil. 30 yaşlarına kadar ertelenmiş cinsellik genç ruhlar için ne denli büyük bir yükse, cinsel serbestlik de o denli büyük bir yük! Evlilik öncesi farklı deneyimler ruhun safiyetini zedeliyor; eşlerin birbirlerine hürmetini azaltıyor. Büyümüş de küçülmüş çocukların hayata bakışı ne kadar sağlıklı olabilir? Pamuk Prenses, beyaz atlı prensini, masallarda anlatıldığı gibi, artık uyuyarak beklemiyor. Vaktini boş da geçirmiyor. İşin kötü tarafı, beyaz atlı prens de bu gerçeğin farkında.

- Çözüm ne olabilir peki?

- Çözümün ne olduğunu bilmiyorum ama tartışmak, 'Bir şeyler yanlış gidiyor,' demek istiyorum. Toplumsal sorunları çözümleyebilirim ama çözemem. Dindar zekâların bu tartışmayı derinlere taşımaları gerekir. Başörtü meselesinden daha vahim bir problem bu, niye ses yok?

- Osmanlının ruhu sinmiş camiler üzerinden örneklerinize dayanarak Şakirin Camii nasıl bulduğunuzu merak ediyorum.

- Bu teşebbüsü, sırf yeni bir şey denemek bakımından bile önemli buluyorum. Ancak bir camiden çok, bir tekkeye yakıştırıyorum. Cemaatin hissiyatına yabancı ellerin ürünü Şakirin Camii. Çünkü cami -adı üzerinde- ortak yönelimlerin, ortak ilgi ve kabullerin mekânı. Tekke ise daha öznel duyguların, daha mahrem zevklerin, daha rafine ilgilerin... İç dizaynı da organik değil, mekanik, hatta metalik... Kınamamalı, çağının ruhunu yansıtıyor. İç değil, dışa bakıyor. Eşyanın hakikati ise umurunda değil.

- Perihan Mağden'le akraba ruhlar olduğunuzu söylüyorsunuz...

- Mağden'in uyumsuzluğunu, huzursuzluğunu ciddiye alırım. Başı kendisiyle belada bir yazar. Kendisiyle, yani gerçekte babasıyla, zahirde ise annesiyle... Öfkeli olduğunda dili de, zekâsı da keskinleşiyor. Kalemimi çokluk namussuzlara karşı kullandı. Gerçi bazen ortayı bulmaya, vasata yanaşmaya çalıştı ama beceremedi. İyi ki beceremedi.

ONLAR İÇİN NE DÜŞÜNÜYOR?

** Elif Şafak'ın Aşk kitabının eleştirisinde bir sanatçının eleştirisi yoktu. Ben sadece Türkçe özürli bir ev kadının içinde yer aldığı bir mühendislik projesine yönelttim oklarımı.*

** Ahmet Arsan'ın dolaştığı sokakların abileriyle çok kavga ettim. Çoğunun sloganı vardı, çıkarı vardı, ama fikri yoktu.*

** Cübbeli Ahmet'in jet-skide görüntüsü dişil, Ayşe Arman'ın türbanlı görüntüsü ise eril. Şayet taraflardan biri eksik olsaydı, tablo tamamlanmamış olurdu.*

** Perihan Mağden'in uyumsuzluğunu, huzursuzluğunu ciddiye alırım. Başı kendisiyle belada bir yazar. Kendisiyle, yani gerçekte babasıyla, zahirde ise annesiyle...*

YAŞAM, MODERN EVLİLİKLER İÇİN UZUN

- Bir de yurtdışı maceralarınız var sizin...

- 95'ten beri konferans vermek amacıyla birkaç defa Almanya'ya gidip geldim ama esaslı gidişim 2001'dedir. Berlin'de bir buçuk yıl kaldım. Bir yandan mantık ve felsefe dersleri verdim, öte yandan Almanca öğrendim. O sırada ailevi sorunlarım baş gösterdi, eşimden ayrıldım. Bir dil kursuna yazıldım ve dört beş yıl boyunca Paris'i kendime mesken edindim.

- Toplumsal olaylarla başınız bu denli beladayken evliliği yürütememeniz de normal olsa gerek.

- 24 yaşında evlendim, iki kızım oldu. 16 yıl sonra ayrıldık. Yaşam modern evlilikler için çok uzun! Ayrıldıktan iki sene sonra eşim ABD'ye master yapmaya gitti. Çocuklarla birlikte oraya yerleştiler. Kızlarım orada liseyi bitirip geçen yıl üniversiteye başladılar. Son yedi-sekiz yıl içinde ilk kez, o da bu yaz kızlarımla üç ay birlikte olabildim. Heraklitos "Kişinin karakteri yazgısıdır," der. Sanırım yalnızlık mizacımın gereği. Toplumla, toplumsalla pek işim olmuyor. Kitapların dostluğu bambaşka! İhanetlerinde bile asalet var!

- Ürkmenizin sebebi, çok genç yaşlarda siyaseten 'aldatılmanız' olabilir mi?

- Bilakis, cezaevlerine giren insanlarda toplumsallık duygusu yoğunlaşır. Böyleleri ya ideolojik iddiaları üzerinden varolmayı sürdürürler ya da küsüp başka alanlara yönelirler. Ben öyle yapmadım. Okumayı sürdürdüm. Yalnız ve tek başıma, okuma merakım beni nereye götürüyorsa oraya gittim. Mesela dairemi tamamlayabilmek için, gerektiğinde iki yıl hiç ara vermeden tıp ve klasik anatomi okudum. Öğrenmek yalnızlaştırır, öğretmekse toplumsallaştırır. Düşünmenin ıstırapı kişinin toplumla olan bağlantılarını koparır. O da bir tek koşulla, düşünmenin hakkını vermek koşuluyla...

- Klasik tıptan öte bayağı bir şeyler çalışmışsınız aslında. Arapça, Farsça, İbranice, felsefe, ahlak, estetik...

- Yaşama geç kalmış olarak başladım çünkü. Hayattaki en büyük korkum, zamanı boşa geçirmek. Öte tarafta hesaba çekilirken, melekler belki zekâ seviyemi, kabiliyetimi yeterince gelişmiş

bulmayabilirler ama kendilerine yine de çok çalıştım diyeceğim. Latife bir yana, kendimi hep İslam dünyasının yetersizliğinden bir tek ben sorumluymuşum gibi hissederim.